

รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาวิจัยค่าใช้จ่าย

ที่จำเป็นของแรงงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรม

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน

กระทรวงแรงงาน

สิงหาคม 2547

จัดทำโดย

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของแรงงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของแรงงานไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรม สำหรับใช้เป็นฐานในการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำราย จังหวัด และเพื่อกำหนดแนวทางในการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

การศึกษานี้แบ่งเป็นสองส่วน โดยการศึกษาในส่วนแรกเป็นการสำรวจค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของแรงงานไร้ฝีมือ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ แรงงานไร้ฝีมือในอุตสาหกรรม 4 ประเภท ได้แก่ (1) ภาคการผลิต (2) ภาคการก่อสร้าง (3) ภาคการขายส่ง ขายปลีกและโรงแรม (4) ภาคการขนส่ง คลังสินค้า และคมนาคม

งานวิจัยนี้ได้จำแนกผลการสำรวจเกี่ยวกับการศึกษาค่าใช้จ่ายของแรงงานเป็น 2 แนวคิด คือ **แนวคิด ตัวแทนตะกร้าสินค้า (Representative Basket)** โดยตั้งสมมติฐานว่าแรงงานไร้ฝีมือทุกคนจะต้องมีค่าใช้จ่ายในทุกหมวดหมู่ที่สำรวจ ดังนั้นตัวอย่างใดที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในบางหมวด เช่น อาหาร เนื่องจากอยู่กับครอบครัว หรือได้รับสวัสดิการจากนายจ้าง การคำนวณค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดนั้นจะไม่รวมตัวอย่างนี้ อีกแนวคิดหนึ่งคือ **แนวคิดตัวแทนแรงงาน (Representative Labor)** เป็นการคำนวณค่าใช้จ่ายเฉลี่ยทั้งหมดของทุกตัวอย่าง แรงงานบางคนอาจได้รับสวัสดิการในค่าใช้จ่ายบางหมวดจากนายจ้างและแจ้งแก่ผู้เก็บข้อมูลว่าเขามีค่าใช้จ่ายเป็นศูนย์ในหมวดนั้น ผลการคำนวณค่าเฉลี่ยจะทำให้ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นน้อยลงเมื่อเทียบกับแนวคิดแรก แต่วิธีการนี้จะสะท้อนค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยของแรงงานจังหวัดนั้นๆ ได้ดีกว่า

ผลการคำนวณของทั้งสองแนวคิดนี้มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยใน**แนวคิดตัวแทนตะกร้าสินค้า** นั้นพบว่ามี 73 จังหวัด ที่มีค่าส่วนต่างของค่าจ้างขั้นต่ำและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยติดลบ โดยจังหวัดที่ติดลบมากที่สุดได้แก่ จังหวัด กรุงเทพมหานคร อ่างทอง และยโสธร ซึ่งมีค่าติดลบถึง 127.58 , 68.20 และ 67.48 บาทต่อวันตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม การคำนวณค่าใช้จ่ายตามแนวคิดตะกร้าสินค้านั้น มีข้อสมมติฐานที่สำคัญ คือ แรงงานทุกคนต้องมีค่าใช้จ่ายทุกหมวด ซึ่งไม่เป็นจริงในกรณีที่แรงงานได้รับสวัสดิการจากนายจ้าง จึงควรที่จะพิจารณา**แนวคิดตัวแทนแรงงาน** ประกอบไปด้วย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ไม่มีจังหวัดใด ที่มีค่าส่วนต่างของค่าจ้างขั้นต่ำและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยติดลบ ซึ่งแสดงว่าในแนวคิดนี้แรงงานส่วนใหญ่มีเงินเหลือเก็บจากค่าจ้างขั้นต่ำ การพิจารณาปรับอัตราค่าจ้างจึงต้องคำนึงถึงสวัสดิการที่แรงงานส่วนใหญ่ในจังหวัดได้รับด้วย นอกจากนี้ควรมีการคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ ประกอบ

การศึกษาในส่วนที่สองเป็นการสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อพิจารณาการปรับค่าจ้างขั้นต่ำ โดยงานวิจัยนี้ได้ปรับแบบจำลองที่เสนอโดย Tulip (2000) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการว่างงานและค่าจ้างขั้นต่ำ แบบจำลองที่ปรับปรุงใหม่จะแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีผลต่อค่าจ้างขั้นต่ำ โดยมีแนวความคิดสำคัญสองประการ ประการที่หนึ่ง การพิจารณาปรับค่าจ้างควรพิจารณาด้านค่าใช้จ่ายควบคู่ไปกับประสิทธิภาพของแรงงานที่เปลี่ยนแปลงด้วย เพื่อมิให้นายจ้างได้ประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพแรงงานเพียงฝ่ายเดียว ประการที่สอง การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำมิใช่การปรับค่าจ้างตามดัชนีค่าครองชีพ เพราะ

นายจ้างมักจะปรับราคาสินค้าตาม แต่ควรเป็นการพิจารณาควบคู่กับนโยบายการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการใช้อัตราเงินเพื่อเป็นเป้าหมายทางการเงิน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องทางนโยบาย

แบบจำลองนี้ถูกประมาณค่าด้วยข้อมูลในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2536 ถึง พ.ศ 2543 แม้ว่าแบบจำลองที่ประมาณค่าจะมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอย่างนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามด้วยตัวอย่างที่จำกัด ประกอบกับการใช้ค่าแทนที่ตัวแปร (proxies) ทำให้การตีความผลที่ได้ยังมีประเด็นด้านความน่าเชื่อถือ จึงควรที่จะมีการศึกษาแบบจำลองลักษณะนี้ต่อไป โดยใช้ฐานข้อมูลที่ยาวขึ้น พร้อมค่าตัวแปรที่ใกล้เคียงกับที่ต้องการในแบบจำลองมากขึ้น ก่อนมีการนำไปใช้งาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก กล่าวคือ

1) ด้านการเก็บข้อมูล ควรมีการกำหนดนิยามของ แรงงานไร้ฝีมือ ให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการสำรวจและการตีความเอง ควรพิจารณาข้อดีข้อเสีย ระหว่างการสำรวจโดยผู้แทนอนุกรรมการอัตราค่าจ้าง และหน่วยงานภายนอกให้เป็นผู้จัดเก็บให้ ทั้งนี้ การสำรวจโดยผู้แทนอนุกรรมการ จะทำให้ทั้งนายจ้าง และลูกจ้างได้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล มีความยอมรับในข้อมูลที่ใช้พิจารณามากนอกจากนี้ ควรมีการสร้างความเข้าใจแก่ผู้แทนอนุกรรมการอัตราค่าจ้างถึงความสำคัญของข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

2) ด้านการประมวลผลข้อมูล ควรมีการกำหนดระยะเวลาการเก็บข้อมูล และการส่งแบบสอบถามที่แน่นอน และมีการตรวจสอบจำนวนแบบสอบถามกับทางแรงงานจังหวัด เพื่อให้เกิดความถูกต้องในการประมวลผล โดยควรใช้เจ้าหน้าที่ส่วนกลางเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อลดเวลาการเรียนรู้ก่อนใช้โปรแกรมแต่ละครั้ง (Learning Curve) นอกจากนี้ ยังปราศจากข้อกล่าวหาที่อ้างว่าแรงงานจังหวัดประมวลผลผิด หรือบิดเบือนข้อมูลไปในทางที่ตนต้องการ

3) ด้านการนำข้อมูลไปใช้ ควรสร้างความเข้าใจว่าข้อมูลค่าใช้จ่ายที่จำเป็นของแรงงานไร้ฝีมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และควรนำข้อมูลตามแนวคิดตัวแทนตะกร้าสินค้าและตัวแทนแรงงานมาประกอบการพิจารณาร่วมกันกับปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ ของจังหวัด เช่นนโยบายส่งเสริมการลงทุน อัตราการว่างงาน ผลผลิตภาพของแรงงานในจังหวัดนั้น